

Celoživotné vzdelávanie a stratégia Európa 2020

Práca a zamestnanie zohráva významnú rolu v živote človeka vo väčšine kultúr. Umožňujú človeku uplatniť a zdokonaľiť odborné zručnosti, vstupovať do spoločenského prostredia odlišného od domácnosti, usporiadať si denné aktivity, vytvoriť štruktúru dňa a sociálny kontakt. Mzda, ktorú človek dostane, mu umožňuje naplňovať ekonomické potreby. Dôsledkom straty práce je nedostatočné uspokojovanie duševných sociálnych a ekonomických potrieb, ktoré práca a zamestnanie naplňujú. Vplyvom opakovaných neúspechov pri hľadaní si platenej práce, človek stráca záujem si takú prácu nájsť. Predovšetkým pri dlhodobej nezamestnanosti stráca odborné zručnosti a pracovné návyky. (Mareš, 2002, s. 68-75 in Kešelová, 2013, s. 246) Významne k získaniu a udržaniu si práce prispieva vzdelávanie a učenie sa počas celého produktívneho života človeka. Dôležitý je predovšetkým rozvoj odborných a všeobecných zručností a znalostí, prehlbovanie si kvalifikácie pre úspešné vykonávanie práce podľa požiadaviek zamestnávateľa a udržiavanie si svojej konkurencieschopnosti na trhu práce. Zvyšovanie kvality pracovnej sily a podpora zamestnateľnosti má význam nielen pre jednotlivca na trhu práce, ale aj pre zvyšovanie konkurencieschopnosti organizácie, a v konečnom dôsledku pre rozvoj ekonomiky krajiny. Rovnako je v neustále meniacich sa podmienkach na trhu práce potrebná schopnosť pružne reagovať na zmeny na trhu práce u všetkých zúčastnených subjektov: pracovnej sily, zamestnávateľov, vzdelávacích inštitúcií v rámci formálneho a neformálneho vzdelávania, (t.j. škôl a inštitúcií ďalšieho vzdelávania) a služieb zamestnanosti. Zo strany pracovnej sily ide predovšetkým o motiváciu vzdelávať sa a rozvíjať svoje znalosti a zručnosti a o ochotu zmeniť pôvodnú kvalifikáciu nadobudnutú počas prípravy na povolanie v školskom systéme, t.j. o ochotu rekvifikovať sa, ak si to situácia na trhu práce vyžaduje. Učebné a študijné programy ponúkané školami ako aj kurzy ponúkané inštitúciami ďalšieho vzdelávania by mali reflektovať potreby pracovného trhu.

Stratégia Európa 2020 stanovila v oblasti zamestnanosti, vzdelávania, výskumu a vývoja nasledovné ciele:

1. Do roku 2020 zvýšiť mieru zamestnanosti obyvateľstva vo veku 20-64 rokov zo súčasných 69% na minimálne 75%, vrátane zvýšenia zamestnanosti žien, starších pracovníkov a migrantov.
2. Znížiť mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky zo súčasných 15% na 10%.
3. Zvýšiť podiel 30-34-ročných s vysokoškolským vzdelaním zo súčasných 31% na 40% v roku 2020
4. Investovať 3% z HDP do výskumu a vývoja.

Podľa Stratégie dôjde v Európe v oblasti zamestnanosti do roku 2020 v dôsledku demografického vývoja k úbytku pracovnej sily. Iba dve tretiny Európanov v produktívnom veku sú zamestnané, nízka je miera zamestnanosti žien a starších pracovníkov. Miera nezamestnanosti mladých prekročila 21%, hrozí vysoké riziko, že ľudia bez práce stratia kontakt s trhom práce, rastie riziko ich sociálneho vylúčenia a chudoby. V oblasti vzdelania približne 50% Európanov má stredoškolské vzdelanie, ktoré sa však často nezhoduje so štruktúrou voľných pracovných miest na trhu práce. Menej ako jedna tretina obyvateľov Európy vo veku 25-34 rokov má vysokoškolské vzdelanie (v porovnaní so 40% v USA a s 50% v Japonsku). Približne 80 mil. Európanov má iba základné zručnosti, ale z celoživotného

vzdelávania majú úžitok prevažne ľudia s vyšším vzdelaním. Odhaduje sa, že do roku 2020 vysokú úroveň kvalifikácie bude vyžadovať až o 16 mil. viac pracovných miest. Na druhej strane dopyt po nízкокvalifikovanej pracovnej sile poklesne o 12 mil. pracovných miest. Do výskumu a vývoja Európa investuje pod 2% z HDP v porovnaní s 2,6% v USA a s 3,4% v Japonsku. Na dosiahnutie stanovených cieľov Stratégia Európa 2020 zdôrazňuje uplatňovanie zásad flexiistoty prostredníctvom modernizácie a posilnenia politik v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a odbornej prípravy ako aj systémov sociálnej ochrany.

Pojem celoživotné vzdelávanie (z angl. „lifelong learning“) označuje vzdelávanie od narodenia do konca života. Zahŕňa teda vzdelávanie človeka v jeho predproduktívnom, produktívnom a postproduktívnom období života. (Matulčík, 2004; Prusáková, 2005; Palán, 1997). Celoživotné vzdelávanie v SR legislatívne upravuje Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Považuje ho za „základný princíp výchovy a vzdelávania“ a definuje ho ako „všetky aktivity, ktoré sa uskutočňujú v priebehu života s cieľom zlepšiť vedomosti, zručnosti a schopnosti“. Je tvorené školským vzdelávaním a ďalším vzdelávaním.

Školské vzdelávanie sa uskutočňuje v materských školách, základných školách, stredných školách a na vysokých školách. Jeho úspešným absolvovaním sa získava stupeň vzdelania. Upravuje ho viacero právnych noriem, napr. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (Školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V bežnej komunikácii sa zvykne celoživotné vzdelávanie stotožňovať s ďalším vzdelávaním. Ďalšie vzdelávanie je však súčasťou celoživotného vzdelávania. Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní definuje ďalšie vzdelávanie ako vzdelávanie, ktoré nadväzuje na stupeň vzdelania dosiahnutý v školskom vzdelávaní. Jeho výsledkom nie je získanie stupňa vzdelania, ale získanie úplnej alebo čiastočnej kvalifikácie, alebo doplnenie, rozšírenie, prehĺbenie, obnovenie kvalifikácie získanej v školskom vzdelávaní, alebo uspokojenie záujmov a získanie spôsobilosti zapájať sa do života občianskej spoločnosti.

Iné členenie celoživotného vzdelávania prináša dokument memorandum o celoživotnom vzdelávaní sa a následne Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva. Podľa uvedených dokumentov sa celoživotné vzdelávanie delí na formálne, neformálne a informálne. Formálne vzdelávanie je vzdelávanie v školskom systéme a vedie k získaniu stupňa vzdelania. Neformálne je vzdelávanie organizované vzdelávacími inštitúciami mimo školského systému. Nevedie k získaniu stupňa vzdelania, ale jeho výstupom môže byť certifikát. Informálne vzdelávanie je vzdelávanie realizované neinštitucionálnym spôsobom, mimo škôl a ostatných vzdelávacích ustanovizní. Uskutočňuje sa napríklad v rodine. Vzhľadom k jeho neinštitucionálnemu charakteru je vhodné používať slovné spojenie informálne učenie sa. Vyššie spomínanú štruktúru celoživotného vzdelávania spája na svojej internetovej stránke Ministerstvo školstva v nasledovnej definícii: „Ďalšie vzdelávanie tvorí súčasť celoživotného vzdelávania. Uskutočňuje sa (celoživotné vzdelávania, pozn. aut.) prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Umožňuje každému doplniť, rozšíriť a prehĺbiť si získané vzdelanie, rekvalifikovať sa alebo uspokojiť svoje záujmy. Uskutočňuje sa v inštitúciách ďalšieho vzdelávania, v školách, v školských a mimoškolských zariadeniach.“

Spracovala, dňa 02.06.2014 Erika Jánosdeáková